

Speleološki objekti na Promini i njenoj užoj okolini

Goran Rnjak
SO Sv. Mihovil, Geonatura

Ulaz u Šarića jamu
Foto: Dina Kovač

Promina je planina u Dalmaciji, sjeverno od Drniša i južno od Knina u središtu Šibensko-kninske županije. Planina dominira cijelim krajolikom okolnog područja. Okružuju je Petrovo polje, Kosovo polje te Miljevačka krška zaravan. Podno same planine protječu tri krške rijeke od kojih je najveća Krka te Kosovčica i Čikola. Najviši vrh Promine je Čavnovka (1147 m). Na samoj Promini i podprominskim selima Tepljuhu, Trbounju, Velušiću i Razvođu godinama se eksploatirao boksit, ruda za proizvodnju aluminija. Pored eksploatacije boksita, u Siveriću je eksploatiran i mrki ugljen. Sukladno tomu i nogometni klub iz Siverića zove se NK Rudar. Nažalost, pored imena kluba i napuštenih rudarskih kopova, nema drugih nasljeđa ovih minulih vremena. Rudarski način rada u Kosovu polju (Kosovo, Zvjerinac i Riđane) zamijenjen je strojnim radom u otvorenim kopovima. U čitavom podprominskom kraju ljudi vjeruju da „Promina leži na vodi“. Do takvih uvjerenja ljudi su došli upravo zbog pojave brojnih izvora na samoj planini te zbog pojave i zadržavanja vode u rudarskim kopovima. Je li razlog slaba propusnost boksitnih naslaga ili dolazak na nivo vodnog lica prilikom kopanja!? Jesu li upravo pukotine ispunjene boksitom služile i služe kao rezervoari vode i svojevrсни cjevovodi? Sve su to pitanja na koja suvisle odgovore možemo dobiti jedino sustavnim istraživanjima, mjerenjima *in situ* i monitoringom podzemlja. Pored speleoloških i hidrogeoloških istraživanja valja provesti i kvalitetna biospeleološka istraživanja te istraživanja faune šišmiša koji u znatnom broju kao prebivališta rabe napuštene rudničke kopove u podprominskom kraju.

Od umjetnih speleoloških objekata najvažniji je rudnik boksita u Trbounju kod Drniša (Barišić, 2014), s prijednom duljinom kanala od gotovo 7,5 km i dubinom od 298 m (Barišić, 2015). Gledano od najvišeg ulaza, voda se u ovom rudniku nalazi na 298 m dubine. Isti vodostaj zabilježen je na više različitih mjesta u istom rudniku.

Poznavanje speleoloških objekata na samoj planini gotovo je zanemarivo. Do sada je poznato desetak objekata, ali njihove dimenzije ne prelaze 40 m dubine ili duljine, izuzev špilje Liluše

koja je duga 57 m i duboka 12 m. Svi su poznati objekti suhi, bez tekuće, stajaće ili vode cijednice.

Špilju Lilušu pod nazivom Špilja Tuturašica, istraživali su 4. 2. 1973. članovi SO PK Split, a rezultat do kojeg su došli jest 39 m duljine i 10 m dubine. Tom su prilikom izradili nacrt te opisali špilju. U istraživanju 1973. sudjelovali su Joško Brzović, kao voditelj istraživanja i topograf, Srđan Vrsalović, kao izviđač, Petar Kragić i Vedran Boban, kao mjeraci, Drago Grubač, kao crtač, te Goran Gabrić, kao

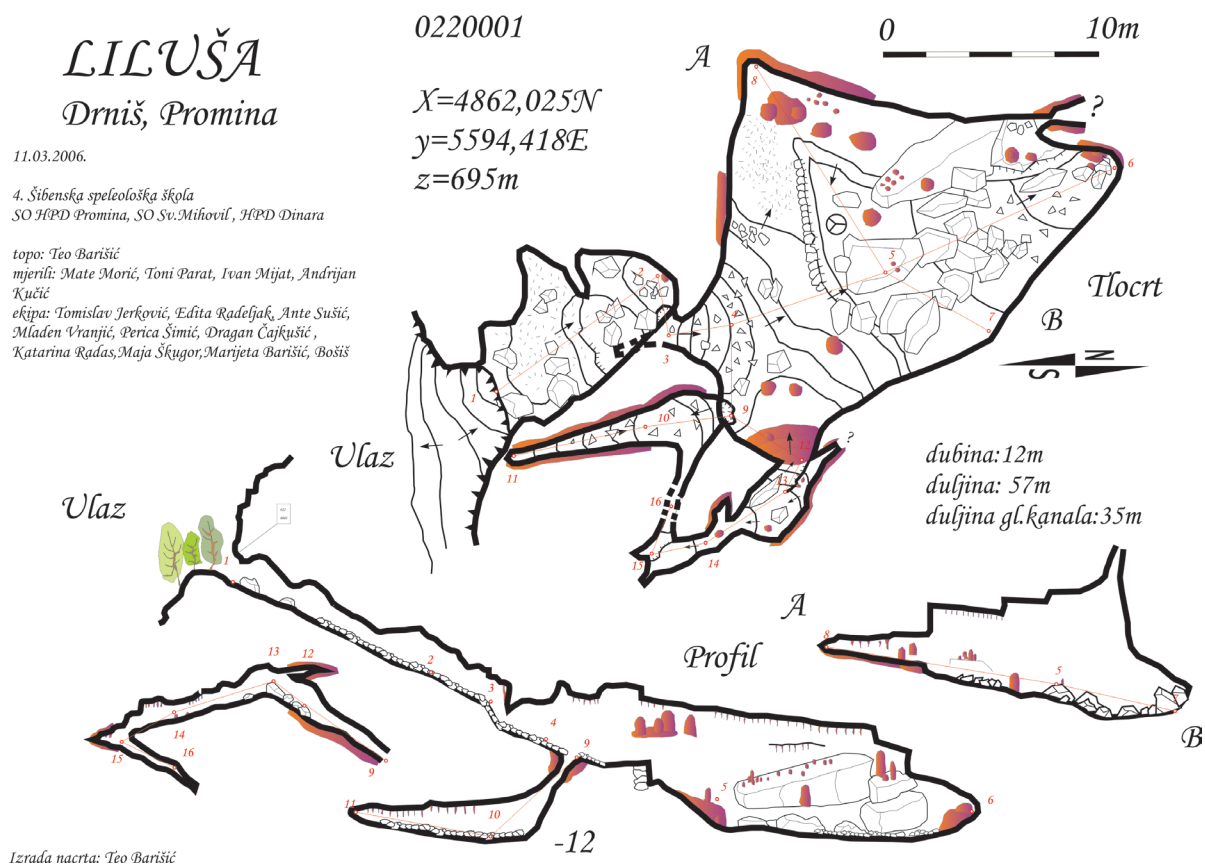
fotograf. Novi nacrt špilje s puno više detalja i nekim novim kanalima izradio je Teo Barišić uz pomoć članova SO Sv. Mihovil, SO Promina i PD Dinara 2006.

Neposredno iznad kuća kod zaseoka Čolovići u Tepljuhu nalaze se četiri speleološka objekta (Pitoma pećina, Šarića jama, Jama u Tepljuhu i jama Markova lipotica). Riječ je o jednoj špilji i tri jame. Na ovom su području poznati i vertikalni umjetni boksitni kopovi.

LILUŠA

Drniš, Promina

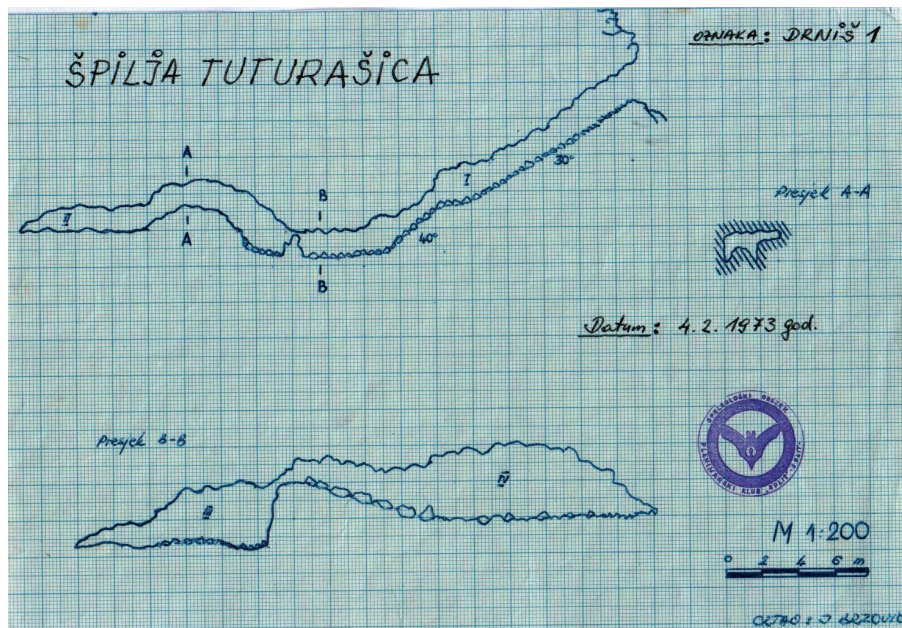
11.03.2006.

4. Šibenska speleološka škola
SO HPD Promina, SO Sv. Mihovil, HPD Dinaratopo: Teo Barišić
mjerili: Mate Morić, Toni Parat, Ivan Mijat, Andrijan
Kučić
ekipa: Tomislav Jerković, Edita Radefjak, Ante Sušić,
Mladen Vranjić, Perica Šimić, Dragan Čajkušić,
Katarina Radaš, Maja Škugor, Marijeta Barišić, Bošiš

Šarića jama jednostavan je speleološki objekt dubine 14 m i duljine 33 m. Ulaz se nalazi u ogradbi na posjedu obitelji Šarić pa od tuda dolazi i ime jame. Kako su u ogradama braća Šarić ostavljala stoku na ispašu, ponajprije su nastojali zatvoriti ulaz u jamu navaljivanjem kamenih blokova na ulaz. Pokušaj otklanjanja prilikom istraživanja bio je bezuspješan, ali se ipak u jamu uvlače speleolozi manjih gabarita. S obzirom na blizinu sela, podno ulazne vertikale ima nešto smeća, ali daljnji su dijelovi jame ukrašeni i lijepi.

Neposredno iznad Šarića jame, na obronku Oštre glavice nalazi se Pitoma pećina. Ovaj speleološki objekt na samoj je granici između špilje i polušpilje. Duga je 15 m, a duboka 4 m. Donedavno je služila kao sigurno utočište za ovce koje su u njoj boravile za velikih vrućina ili lošeg vremena.

Markova lipotica špilja je s jamskim ulazom, a nalazi se na prijevoju između vrhova Gradina i Orašnica. Ulaz je u jamu malen, a odmah nakon ulaznog skoka nastavlja se špilja ukupne duljine 35 m i dubine 11 m. Unatoč ulaznom vertikalnom skoku, u špilji su

vidljivi tragovi boravka ljudi u novije vrijeme, a sada se njome koristi nekoliko šišmiša. Istraživanje i nacrt ovog objekta izradili su I. Barišić – Bajs (SO Promina), K. Bračić (PD Sv. Jere) i M. Klisović (SO Sv. Mihovil) 2015.

Odmah iznad Čolovića kuća nalazi se Jama u Tepljuhu. Objekt je malen i jednostavan, a služi kao kanta za smeće.

Na obroncima Promine, na području Razvođa iznad zaseoka Cvijetići i Sumani nalazi se Racina pećina. Riječ je o špilji dugoj 17 m koja se sastoji od dviju malenih prostorija međusobno spojenih uskim i niskim prolazom. Špilja se nalazi u stijeni pa je pristup do nje nezgodan. U špilji nema tragova vode. Ispod stijene u kojoj je špilja nalazi se izvor Zvijezda, a mještani kažu kako je za vrijeme velikih voda

Pogled iz Orlića na Kosovsku dolinu, Prominu i kršku zaravan ispod planine Foto: Goran Rnjak

„Zvezda izbacivala ždralovice, crne ribe sa žutim pjegama koje imaju i noge, a nisu loše ni za jesti kad nema bolje”. Prema njihovu opisu zaključeno je da su taj naziv rabili za daždevnjaka. Iako se Zvezda nalazi u maloj potkapini, daljnji prolaz u unutrašnjost nije moguć. U selu smo još doznali za postojanje jame Golubinke na području Razvoškog umca, iznad Racine pećine te Snižnice na Velikoj Promini. Ni jedan od ovih dvaju objekata do sada nije pronađen. Neposredno iznad kuća nekoliko je vertikalnih boksitnih kopova čije dimenzije i smjer pružanja nisu istraživane.

U neposrednoj blizini nalaze se još dva otvorena boksitna kopa. Jedan od njih zove se Slava i ispunjen je vodom,

dok je drugi suh i ispunjen smećem. Zanimljivo je da se u Slavi nalazi dosta riba.

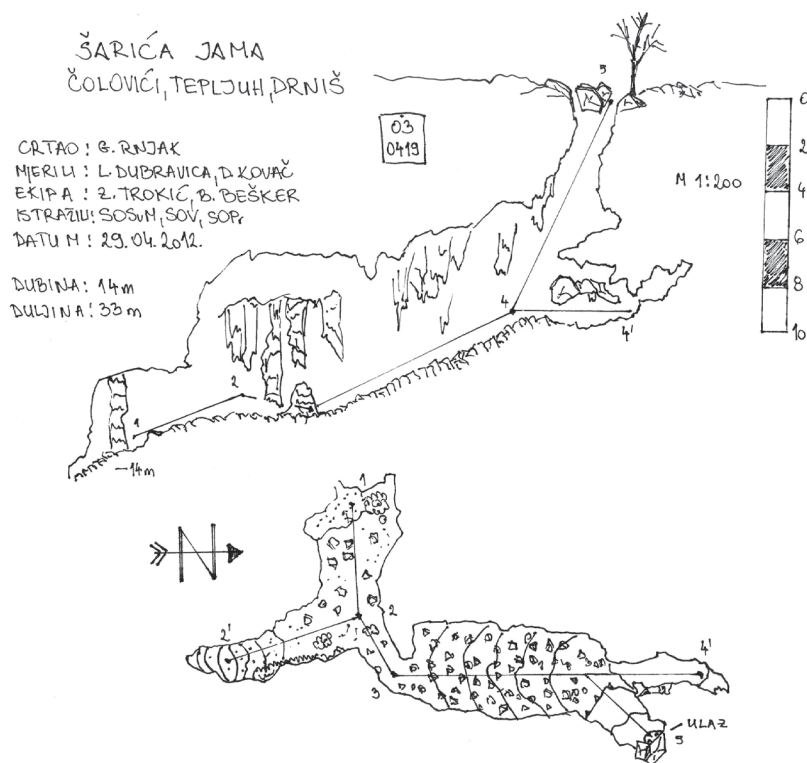
Sa sjeverne strane Promine, na području sela Bobodol, nalazi se još jedna Golubinka. Ulaz je u jamu jednostavan, a količina smeća koja je ubačena u nju stvorila je kosinu pa nije potreban ni konop za spuštanje. Istraživanja u ovoj jami stala su prije nego su i počela zbog količine smeća i smrada koji se širio iz nje. Ipak, trebalo bi pokušati proći dalje u dubinu, ali to iziskuje puzanje po smeću.

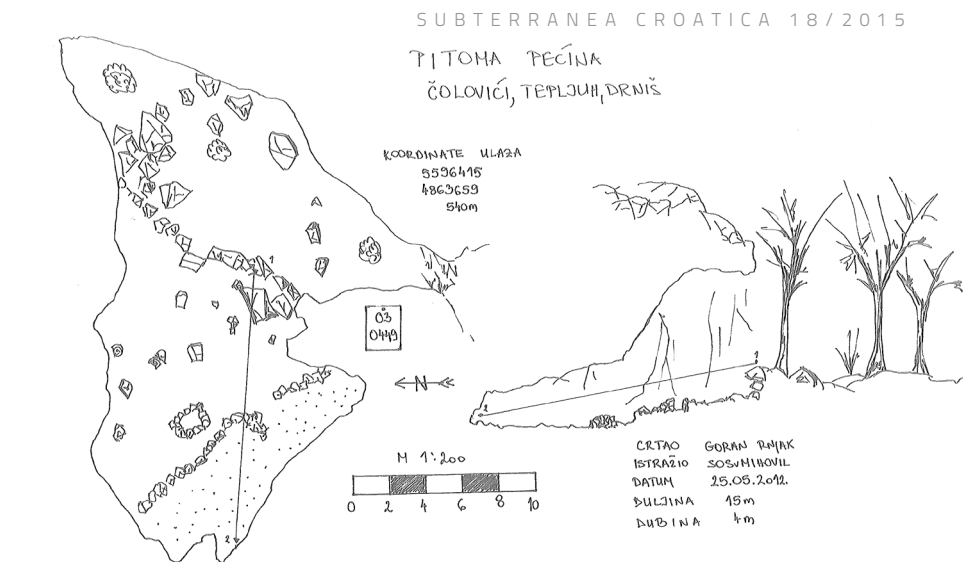
Koordinate ulaza
x-5590942
y-4871456

Špilja Penđaruša i jama Parnica na padinama Promine na području sela Vrbnik i Ramljane opisane su u prijašnjim istraživanjima (Rnjak,2010).

Jama u Poljanku nalazi se u selu Uzdolju u blizini zaseoka Mašiči. Riječ je o još jednoj jednostavnoj špilji duljine 23 m i dubine 16 m. Dno ove špilje prekriveno je kršljem.

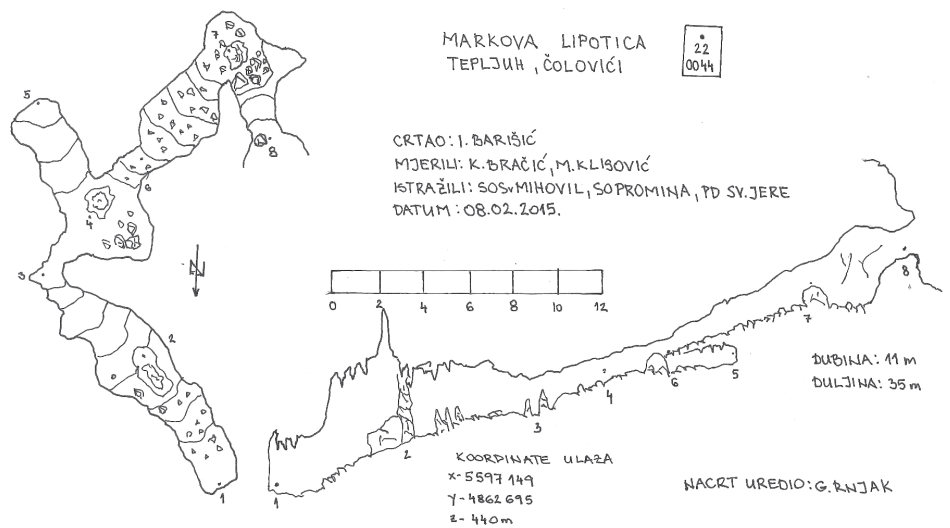
Bibića jama i jama na Promini imaju najviše pozicionirane ulaze na cijeloj planini. Prvo istraživanje Bibića jame proveli su članovi SO PD Promina (T. Jerković, E. Radeljak, T. Parat, A. Vukičević i M. Matetić) 2006., a nacrt su izradili A. Mihaljević i M. Močić 2011. Prema izmjenjenim podacima

ova jama duboka je 29 m i nema perspektive za daljnje napredovanje. Jamu na Promini također je prvenstveno istraživala ekipa Jerković – Matetić 2010., a nacrt su izradili A. Mihaljević i M. Močić 2011. Jama je duboka 14 m.

U neposrednoj blizini planinarskog doma i špilje Liluše nalazi se Drinjina jama (Peškov put). Jamu je prvi put 2005. istraživala ekipa Jerković – Matetić, a nacrt je izrađen za vrijeme speleološke škole 2012. (Z. Trokić, M. Blatančić i M. Močić). Ulaz u jamu nalazi se između velikih kamenih blokova, nakon čega slijedi vertikala do dna jame i dubine od 16 m. Duljina jame iznosi 22 m.

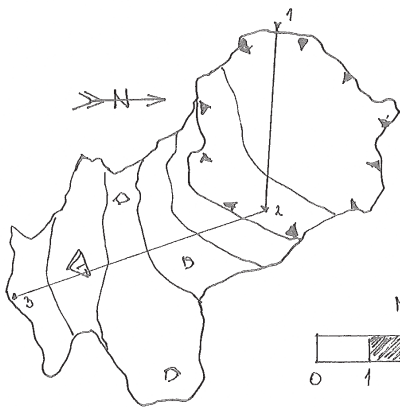
Detalj iz Šarića jame Foto: Dina Kovač

Ulazni dio Pitome pećine Foto: Goran Rnjak

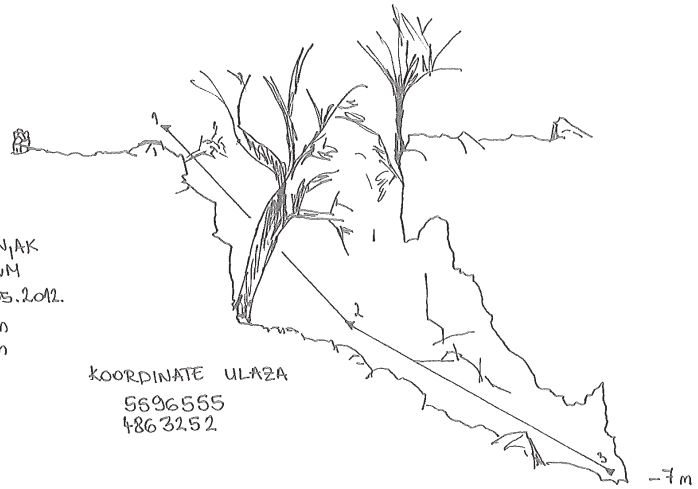
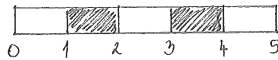
JAMA
 ČOLOVIĆI, TEPLJUH, DRNIŠ

03
 044

CRTAO: G. RNJAK
 ISTRAŽIO: SOSVM
 DATUM: 25.05.2012.
 DULJINA: 11m
 DUBINA: 7m

M 1:100

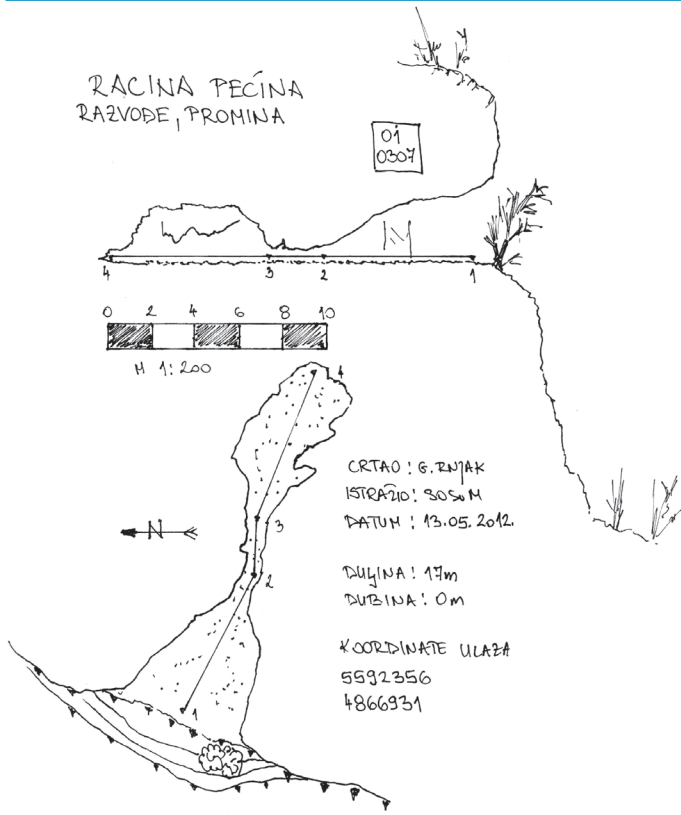

KOORDINATE ULAZA
 5596555
 4863252

-7m

RACINA PEĆINA
 RAZVODE, PROMINA

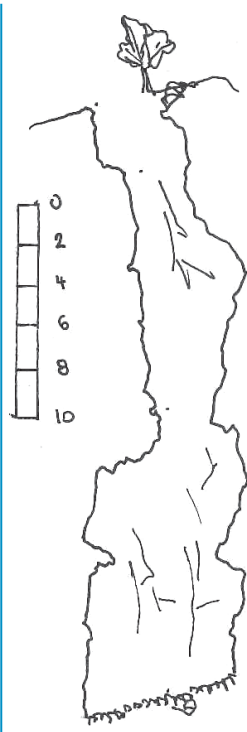
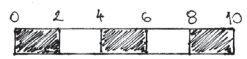
01
 0307

CRTAO: G. RNJAK
 ISTRAŽIO: SOSVM
 DATUM: 13.05.2012.
 DULJINA: 17m
 DUBINA: 0m

KOORDINATE ULAZA
 5592356
 4866931

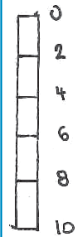
M 1:200

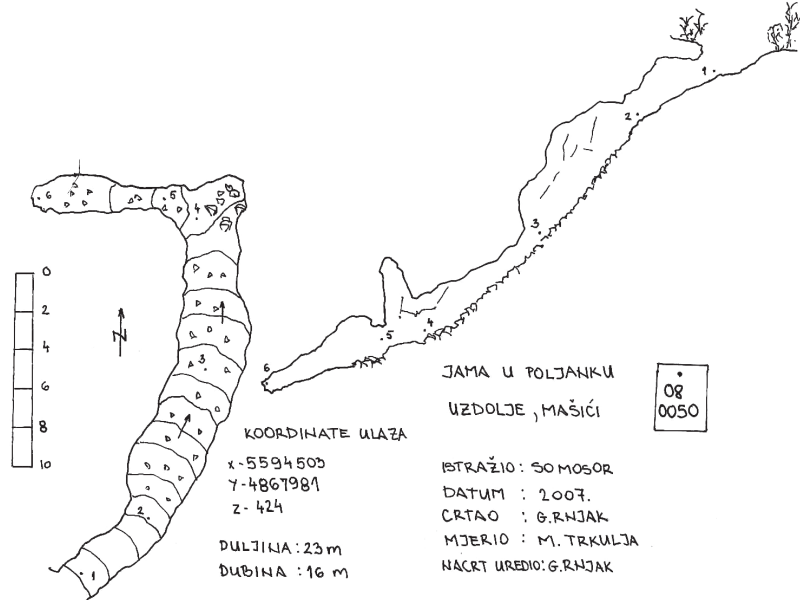
BIBIĆA JAMA
 PROMINA

22
 009

ISTRAŽILI: SOSVMHOVIĆ, SO PROMINA
 CRTALA: A. MIHALJEVIĆ
 MJERIO: M. MOČIĆ
 DATUM: 02.12.2011.
 DUBINA: 29m
 DULJINA: 29m

NACRT UREDIO: G. RNJAK

JAMA U POLJANKU
 UZDOLJE, MAŠIĆI

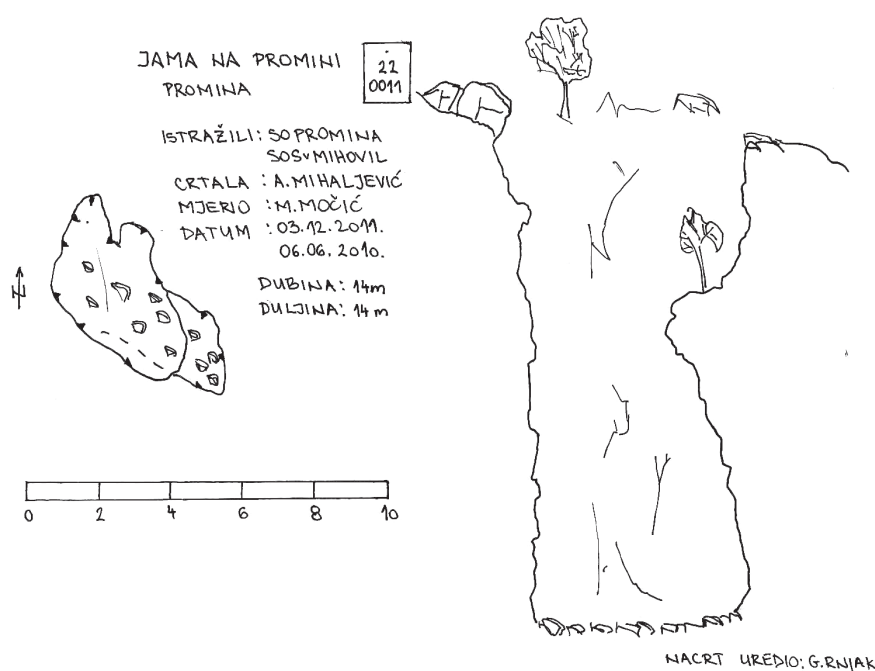
08
 0050

KOORDINATE ULAZA
 x-5594500
 y-4867981
 z-424

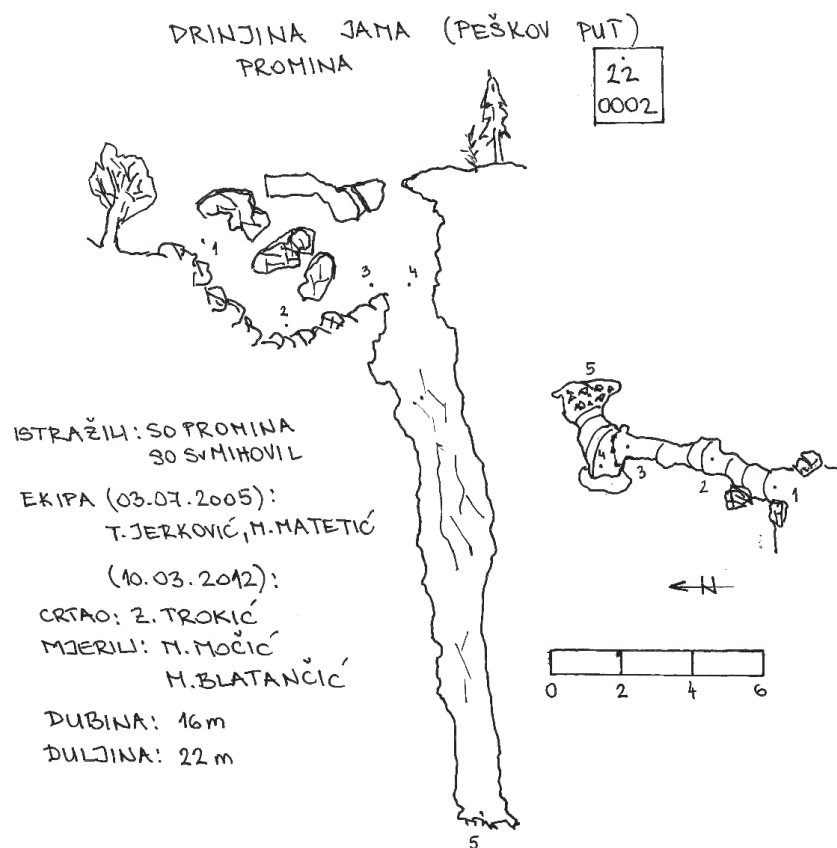
ISTRAŽIO: SOMOSOR
 DATUM: 2007.
 CRTAO: G. RNJAK
 MJERIO: M. TRKULJA
 NACRT UREDIO: G. RNJAK

DULJINA: 23m
 DUBINA: 16m

Na nešto širem području s obiju strana planine poznato je još nekoliko manjih speleoloških objekata. Za potrebe ovog članka priložena su još tri nacrti na području sela Vrbnik iznad Knina. Riječ je o jednostavnim jamama bez perspektive za daljnje istraživanje (Likića jama, Umjetna noga i jama Taračuša). Jama Taračuša duboka je tek 15 m, a dno je prekriveno klaoničkim otpadom i minsko-eksplozivnim sredstvima. Jama se nalazi u gustoj i neprohodnoj makiji pa nije jasno tko ima potrebu ići do nje kako bi ubacio smeće. Likića jama i jama Umjetna noga nalaze se u blizini zaseoka Likići. Likića jama duboka je 16 m, dno je prekriveno kršljem i ne obiluje smećem kao mnoge druge u okolici. Jama Umjetna noga dobila je ime po umjetnoj nozi koja je pronađena u njoj. Duboka je 18 m, a sastoji se od dva skoka. Za prolaz u drugu vertikalu bilo je potrebno proširivanje prolaza. Ulaz u jamu nalazi se među velikim kamenim blokovima, a okolo jame gotovo je neprohodna makija.

Na temelju do sada poznatih podataka možemo zaključiti da Promina nema perspektive za razvoj dubokih i dugačkih speleoloških objekata.

Literatura

Barišić, T., (2010) RUDNIK BOKSITA KALUN 1. i 2. kop, Helop br.6, Šibenik

Rnjak, G., (2010): Speleološka istraživanja Dalmatinske zagore, Helop, br.7, Šibenik

Barišić, T., (2004): Rudnik Trbounje kod Drniša, Subterranea Croatica, br.4, Karlovac

N/A, (2012): Priče iz rudnika Siverić, Siverić, br.22, Siverić

N/A, (2013): Željeznička infrastruktura Dalmatinskih ugljenokopa u Siveriću, Siverić, br.25, Siverić

Lajrent, S., (2013): Željeznička infrastruktura Dalmatinskih ugljenokopa u Siveriću (1945 – 1953), Građa i prilozi za povijest Dalmacije, izvorni znanstveni rad, Zagreb

<http://www.sv-mihovil.hr/clanci/rudnik-boksita-kalun-1914-1963-u-susret-100-godisnjici-pocetka-eksploatacije/75.html>

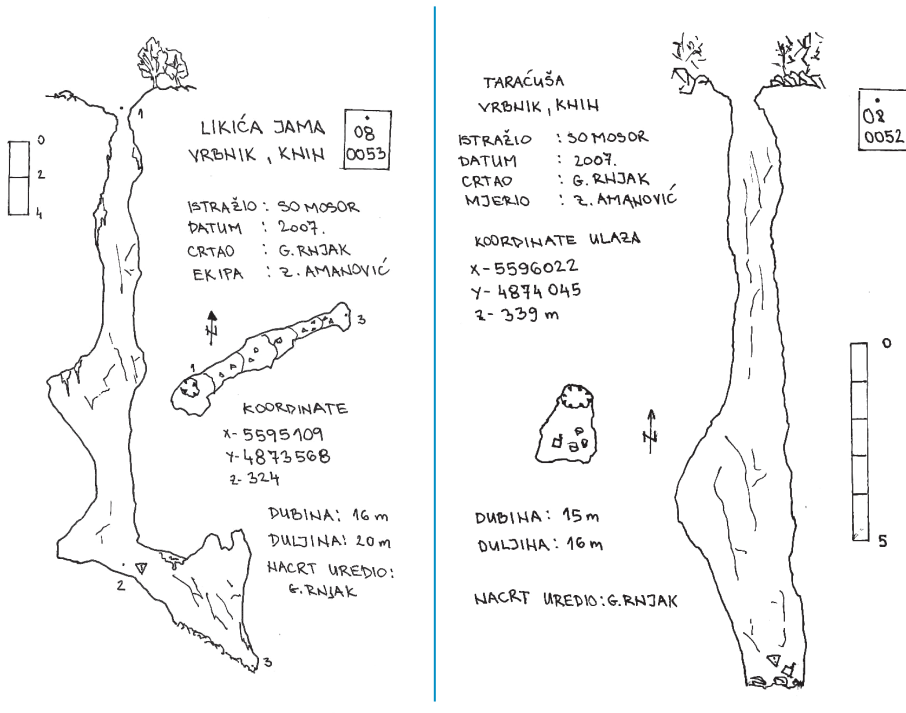
Detalj iz Drinjine jame
Foto: Mario Blatančić

Topografsko snimanje Drinjine jame
Foto: Mario Blatančić

Pogled na Prominu iz grada Drniša Foto: Goran Rnjak

Caves in the vicinity of Promina Mountain

Promina is a mountain in Dalmatia, north of Drniš and south of Knin, situated in the middle of Šibensko - Kninska County. Systematic research in the caves of Promina Mountain and its vicinity began with the formation of the Promina Speleological Section from Drniš. An important contribution to the research has been made by members of the Speleological Section St Mihovil from Šibenik and the Speleological Section Mosor from Split.

Very little was known of the caves on the mountain itself. To date about a dozen caves have been explored but their dimensions do not surpass 40 m in depth or length, except for Liluša Cave which is 57 m long and 12 m deep. The following caves have been explored over the years on Promina Mountain and its slopes; Pitoma pećina [cave], Šarića jama [cave], Jama u Tepljuhu and Markova lipotica on the eastern slopes. Racina pećina on southwestern slopes and Pendaruša, Parnica, Umjetna noga, Likića jama and Taračuša at the northern foot of the mountain with Jama u Poljaku in the northeast. The caves of Bibića jama and Jama na Promini are situated just beneath the peak and the entrances are the highest on the mountain. Near the Mountaineering Hut and Liluša Cave is Drinjina jama (Peškov put). Investigations are on going and it is hoped to find new caves, to get a comprehensive image of the area. In the wider area, on both sides of the mountain, several smaller caves are also known.

At the foot of the mountain there are several mines, the most important ones are bauxite and coal mines with large underground chambers.

Based on local knowledge we can conclude that Promina Mountain does not have the potential for long or deep caves.

UMJETNA NOGA VRBNIK, KNIN

CRTAO G. RNJAK
 MJERILI A. KULUŠIĆ
 ISTRAŽILI SOM. SKOL
 BR. PLOČICE 08 0072
 DATUM 26.12.2009.

